

El 'café para todos' ha estat, durant trenta anys, el model de l'estat de les autonomies. José Manuel Otero Novas, ministre d'Adolfo Suárez, ha explicat a EL TEMPS la seva versió de com es va gestar. Heribert Barrera i Xabier Arzalluz, diputats al Congrés l'any 1977, també en donen la seva opinió.

“La cosa ha anat com ha anat i no crec que sigui pel bon camí. No era això, que volíem fer.” Ho diu José Manuel Otero Novas, que del 1977 al 1980 va ser ministre d'Adolfo Suárez, primer de la Presidència i després d'Educació i Ciència, a més de ser un dels principals homes de confiança del president del govern espanyol. Otero Novas ha explicat en una llarga conversa telefònica amb EL TEMPS en quin moment, segons ell, va néixer el *café para todos*. “El mes de maig del 1980 hi va haver una moció de censura contra Adolfo Suárez. Aleshores, el president va voler fer un nou plantejament. En un consell de ministres ens va llegir un discurs, que volia fer davant del Congrés, en què introduïa els conceptes de: generalització, uniformització i acceleració. Aquests eren tres conceptes nous en el procés autonòmic. En aquell discurs al Congrés dels Diputats, el maig del 1980, es va donar el tret de sortida al *café para todos*”, explica Otero Novas.

Tanmateix, aquell no era el model autonòmic que Otero Novas s'havia imaginat. Ell, de fet, havia ideat un esquema molt diferent del que finalment es va implantar. “Amb els meus col·laboradors de la subsecretaria tècnica del president Suárez, vam elaborar un projecte de Constitució que vam presentar al president la Setmana Santa del 1977. La meua idea era que hi havia d'haver comunitats autònomes i regions. Les primeres serien les mal anomenades comunitats històriques, que podrien tenir capacitat legislativa, i les altres, les regions, tindrien capacitat d'ordinació. És a dir, tindrien diputacions regionals. Aquest és l'esquema que figura a la Constitució.”

En aquest sentit, Otero Novas assenyala que l'esquema d'organització territorial de l'actual Constitució, vigent des del 1978, és gairebé igual al de la Segona República, que preveu dues me-

“No és el que volíem fer”

El president del govern espanyol, Adolfo Suárez, acompanyat del ministre d'Afers Estrangers, Marcelino Oreja; el de Presidència, José Manuel Otero Novas (esquerra de la imatge); i el d'Inte-

nes de comunitats, i que, posteriorment, segons ell, van adoptar també els italians. “La Constitució del 1978 no divideix Espanya en comunitats autònomes, sinó en províncies, i després permet que les províncies amb característiques comunes es puguin constituir en comunitats autònomes. La Constitució traça un esquema en què unes tinguin el màxim de competències i les altres no en tinguin tantes, i també estableix dues velocitats, una per a les que havien ple-

biscitat un estatut durant la República i una altra per a la resta. És a dir, és un esquema d'autonomies possibles, però no necessàries i, en principi, diferents. La Constitució, amb tot, no prohibeix que siguin iguals”, explica l'ex-ministre.

L'inventor del sistema. Segons que assenyala José Manuel Otero Novas, va ser el jurista Eduardo García de Enterría, que va donar la idea de l'esquema d'homogeneïtzació autonòmica

a Adolfo Suárez. “La base intel·lectual d'aquesta doctrina provenia de García de Enterría, que ha estat una de les grans personalitats del dret públic espanyol. Era afrancesat i jacobí i havia rebut aquesta idea de França. L'esquema de García de Enterría és l'esquema dels departaments francesos, que són tots iguals”, assegura. Tot amb tot, l'ex-ministre de la Presidència diu que la influència de García de Enterría sobre Adolfo Suárez era limitada. “García de Enterría no tenia influència directa sobre Suárez, però sí sobre alguns dels ministres del seu govern, com per exemple Landelino Lavilla. Però per sobre de García de Enterría no hi havia ningú que el determinés. Els principals defensors del *café para todos* eren el PSOE d'Andalusia i alguns centralistes de l'antic règim franquista, i bàsicament ningú més.” Sobre el paper de Clavero Arévalo, José Manuel Otero Novas opina que va ser discret. “Clavero Arévalo fou una víctima de les circumstàncies, perquè era andalús. La primera demanda d'igualació la va fer el PSOE d'Andalusia. En aquell moment hi havia províncies que es negaven a ser part d'una comunitat autònoma, com per exemple Lleó i Segòvia. De demanda popular per l'autonomia, no n'hi havia. Fins i tot va caldre imposar disciplina a Segòvia i Lleó per tal que acceptessin l'Espanya autonòmica”, diu Otero Novas.

Segons aquest ex-ministre, quan el president Suárez va llegir al consell de ministres el discurs que volia fer davant el Congrés dels Diputats, ell va expressar-hi immediatament les seves reserves. “Vaig dir al president Suárez que allò no era l'esquema de la Constitució. Vaig pronosticar que allò ens portaria a posar fi al règim constitucional, perquè igualar totes les autonomies generaria immediatament una nova demanda de catalans, bascos i gallecs per a diferenciar-se. Això, a la vegada, motivaria una nova petició d'igualació de les altres, i mes reivindicacions de catalans, bascos i gallecs. Finalment, l'única manera de ser diferents seria ser sobirans. En definitiva, una cosa que jo vaig qualificar d'espiral diabòlica que portaria, en primer lloc, a la violació de la Constitució. En aquests trenta anys ha passat això”, diu Otero Novas.

rior, Rodolfo Martín Villa (més enrere), en una imatge del 1979.

El president Adolfo Suárez, de la UCD, durant un discurs al Congrés dels Diputats, a Madrid, el 1979. Imatge d'un consell de ministres del govern

Fos com fos, malgrat les objeccions de l'ex-ministre d'Educació i Ciència, el maig del 1980 Adolfo Suárez va pronunciar el discurs que, segons Otero Novas, donava pas al *café para todos*. “El president Suárez em va escoltar atentament, però ja s'havia decidit a pronunciar el discurs davant el Congrés. A continuació, aquells criteris els va recollir Leopoldo Calvo Sotelo [president del govern espanyol després d'Adolfo Suárez], que després de rebre un dictamen d'una comissió d'experts presidida per García de Enterría, va llançar la LOAPA [llei orgànica d'harmonització del procés autonòmic]. Sens dubte, la LOAPA és la conseqüència d'aquell discurs de Suárez”, assegura Otero Novas.

També Martín Villa. Per tal de recollir més interpretacions possibles a la manera com es va gestar aquell model homogeneitzador, EL TEMPS ha parlat amb personatges de la primera línia política que van participar en la transició democràtica. Heribert Barrera, que fou diputat d'ERC a Madrid l'any 1977, considera que en la gestació del *café*

para todos hi va intervenir molt directament Rodolfo Martín Villa, un dels ministres més importants del govern d'Adolfo Suárez i figura també destacada del franquisme. “La idea d'implantar el *café para todos* va sorgir dels dirigents de la UCD, amb una intervenció important, sens dubte, de Martín Villa, que hi va veure una manera eficaç de neutralitzar els catalans. Amb tot, la UCD no s'ho va inventar, perquè la Constitució republicana ja preveia que hi podia haver estatuts per a tothom, però sí que en el moment de la transició la UCD hi va veure una forma de limitar les reivindicacions catalanes”, explica Barrera. Al seu torn, Xabier Arzalluz, ex-president del Partit Nacionalista Basc (PNB), que fou també elegit diputat al Congrés el 1977, es mostra d'acord amb Heribert Barrera. “La Constitució republicana deia que hi podia haver successives autonomies en la mesura que ho demanessin. Però en la transició aquesta previsió constitucional no hi era. Aleshores, Suárez i Martín Villa van voler plantejar aquest assumpte, que començava a ser complicat. Aquí hi va haver intencionalitat

política. Els semblava massa que només catalans i bascos tinguessin autonomia. Martín Villa pregonava que calia una autonomia forta per a Castella-Lleó, per a aconseguir un equilibri respecte a la basca. Però va ser Clavero Arévalo qui va formular això del *café para todos*, quan era ministre de les Regions. Passa que hi havia territoris als quals no interessava l'autonomia com, per exemple, Almeria”, explica Arzalluz.

Tant Barrera com Arzalluz consideren determinant la influència del PSOE andalús en la gestació del sistema. “Recordo que vaig tenir una conversació amb Felipe González i em va dir que buscava un model per a Andalusia. No volia un model amb parlament. Recordo que em va dir que Andalusia no tenia una tradició d'unitat i que els andalusos no ho entendrien. Aleshores em va parlar de les diputacions basques i em va dir que volia aproximar-se més a aquest model. Li vaig explicar com funcionaven les diputacions i em va respondre que els andalusos haurien de fer una cosa semblant, com una mancomunitat de diputacions sense capacitat legislativa. Però després el PSOE andalús va voler que

espanyol, presidit per Adolfo Suárez, el març del 1978.

Andalusia fos una autonomia de primer grau. Van arribar a un acord amb Martín Villa d'acceptar la fórmula en canvi de tenir un parlament i alguna altra cosa. Aleshores, González i companyia es van adonar que tenien poder, es van sentir forts i van demanar l'autonomia de primer grau. Però no era perquè inicialment haguessin pensat tenir-la", assegura Arzalluz. En opinió d'Heribert Barrera, a més, l'homogeneïtzació autonòmica també va tenir a veure amb la lluita del PSOE per aconseguir el poder. "Per al PSOE tot allò va ser una manera de desplaçar la UCD del poder. A Andalusia hi va haver tot aquell moviment per obtenir el mateix tracte que les nacionalitats històriques, però és evident que la idea central la compartien tant la UCD com el PSOE. No es pot dir que el PSOE tingués cap mena de posició més oberta en aquest sentit. Limitar Catalunya i el País Basc era l'objectiu de tots", assenyala l'ex-diputat d'ERC.

Per tot plegat, segons Barrera, l'homogeneïtzació ha servit per a justificar les actuals crítiques al sistema. "És evident que en les comunitats autònomes creades artificialment s'hi ha

instal·lat una burocràcia, tota una classe política local que, evidentment, costa diners. Totes les assemblees tenen un cost i això permet ara d'anar globalment contra el sistema. Al final s'ha vist que el *café para todos* no ha servit perquè les nostres reivindicacions fossin més ben acceptades", explica Barrera. Al seu torn, Xabier Arzalluz, assegura que el sistema ha aportat molta confusió. "Tot plegat s'ha convertit en la cultura autonòmica de l'enveja. Que si un te això, l'altre també ho vol. Per exemple, la Rioja, Cantàbria i Castella-Lleó exigeixen compensacions a l'estat pel fet de ser veïns dels territoris forals. Diuen que el veïnatge els comporta greuges, com per exemple que hi ha empreses que se'n van, però en realitat és a l'inrevés: son les empreses basques les que van a aquests territoris. No passa ni un dia que el president de la Rioja –sobretot a través del diari *ABC*– no consideri un greuge que els uns tinguin el concert econòmic i els altres no i demani compensacions", es queixa Arzalluz.

Els mals d'Espanya. Justament, l'ex-ministre José Manuel Otero No-

vas opina que l'homogeneïtzació autonòmica és la causa dels mals actuals que té Espanya. "No se si és possible de reconvertir-lo. Crec que hauriem de fer una reforma constitucional i reconstruir l'estat. Jugar als sobiranismes és posar en perill la pau física. Alguns polítics catalans m'han dit alguna vegada que avui ja ningú no vol violència, però els pobles en 24 hores canvien de parer. No cal que ara porti records passats. Crec que hauriem de fer una reforma i tornar a l'esperit inicial en la mesura que es pugui. Un esquema en què l'estat existeixi, que Madrid sigui com Washington. Convé dir que, a la Constitució, l'esquema que jo vaig contribuir a fer era un esquema d'estat federal, com poden ser els Estats Units, Alemanya, el Brasil i fins i tot la Suïssa actual", explica Otero Novas.

L'ex-president d'ERC Heribert Barrera es mostra escèptic sobre el fet que el debat que s'ha obert ara –arran d'unes declaracions fetes fa unes setmanes per l'ex-president espanyol José Maria Aznar– serveixi per a canviar res. "No crec que passi gran cosa. El procés d'erosió de la nostra autonomia anirà continuant. Penso que, ja que la reforma constitucional és una cosa molt complicada i pràcticament impossible, el sistema autonòmic continuarà existint. Passa que per tots els mitjans s'intentarà recentralitzar i utilitzar conceptes vagues com el de la unitat de mercat. El balanç d'aquests trenta anys és claríssimament negatiu i demostra que l'autonomia no pot ser una solució per a Catalunya. L'experiència ha demostrat que per aquest camí no anirem enlloc. No progressarem en llibertat, sinó al contrari. El Tribunal Constitucional ho ha demostrat amb la seva interpretació restrictiva", diu Barrera. Per una altra banda, Xabier Arzalluz es mostra poc disposat a predir què pot passar: "Amb Madrid al davant no m'atreixo a fer pronòstics. Això és una cosa que ha provocat Aznar amb les seves declaracions i que Rajoy l'ha seguit. Com a basc em poso a tremolar, perquè, per molt que diguin, si es fa una reforma serà a costa de catalans i bascos."

Xevi Camprubí